

Honderd jaar veldbiologie de KNNV jubileert

HENK WIJKHUISEN

Op 27 december van dit jaar is het honderd jaar geleden dat in Artis de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (NVV) werd opgericht. In maart 1901 hadden enkele bekende natuurliefhebbers zich al verenigd in de Natuurhistorische Vereniging Haarlem. Natuurstudie was een nog frisse loot aan de vrijetijdsbesteding van de beter gesitueerden. Een hobby waar onverbrekkelijk de namen van Thijssse en Heimans aan zijn verbonden.

Kennelijk was het tij rond de eeuwwisseling rijp voor initiatieven op het terrein van natuurstudie. In tal van plaatsen werden natuurhistorische verenigingen opgericht, onder meer in Gouda, Amsterdam en Haarlem. Natuur was vooral het domein van enkele wetenschappers en onderwijzers. De Verkade-albums waren de eerste boeken die natuur populariseerden. Er was behoefte aan kennis over de natuur in de omgeving.

Haarlem voorop

Dat in Haarlem e.o. een van de eerste natuurhistorische verenigingen ontstond is niet zo vreemd. Grote namen in de natuurstudie als Thijssse, Strijbos, Van Eeden en Sipkes vonden hun inspiratie in deze streek. Hoewel bescherming ook wel een rol speelde, stond bestudering van natuur en het houden van voordrachten voorop. Inmiddels was in Bloemendaal ook een club opgericht rond Thijssse en daar was het "beschermen van de lokale flora en fauna" wel nadrukkelijk opgenomen in de statuten. In de geest van Thijssse lag het accent in Bloemendaal meer op zelf ontdekken, leren luisteren, kijken en genieten. Het duurde nog tot 1912 voordat Haarlem en Bloemendaal fuseerden.

Hoe bijzonder die lieden met kijker en botaniseertrommel waren bleek wel uit het feit dat ooit "een politiemacht" pogingen ondernam om een tocht van de Haarlemse vereniging te verhinderen. Menigeen kwam dan ook thuis met een prent van de veldwachter, omdat de meeste duingebieden en landgoederen particulier waren en niet toegankelijk. Maar daar zaten de meeste natuurhistorici niet mee. Er zat ook duidelijk een vrijbuitersmentaliteit in deze lieden, die met knickebocker en stropdas de natuur in trokken.

Verzamelen

Het was nog maar een klein clubje lieden die de natuur in trok. En omdat camera's nog zeer schaars waren werd er van alles verzameld. Dat was ook niet zo vreemd in een tijd dat er nog sprake was van een redelijke overvloed. Op een paddestoelentoonstelling lagen gewoon alle soorten uitgespreid en er was niemand die zich daar aan stoorde. Planten werden in de botaniseertrommel meegenomen en in een herbarium gestoken. En vooraanstaande ornithologen, zoals de in Lisse wonende Baron Snouckart van Schauburg, schoot alles uit de lucht waar hij wat meer van wilde weten.

Uiteindelijk leidde dit gedrag wel tot onenigheid, ook binnen de ornithologische clubs. Vogelbescherming was in 1899 al opgericht door mensen die het verafschuwden dat chique dames met opgezette sterns op hun hoeden liepen. Maar ook binnen de NVV waren al vroeg geluiden om de trommels maar thuis te houden. Dat dit niet altijd lukte, bleek uit een verslag van 14 juli 1912 over een uitstapje naar de Parnassiapan in Bergen aan Zee onder leiding van Thijssse. Ofschoon de deelnemers verzocht werd geen blauwe zeedistels mee te nemen, kwamen ze toch het dorp in met enige grote struiken. Men liep echter de veldwachter tegen het lijf en die hanteerde de gemeenteverordening en nam alles in beslag. Vooral botanici werden daarom nogal eens geweerd door particulieren vanwege hun verzamelwoede. Met de komst van fotografen als Craandijk, Burdet en Strijbos werd het verzamelen steeds minder populair.

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

Inmiddels is de NNV uitgegroeid tot een koninklijke vereniging met 57 afdelingen en ruim 9000 leden. Er zijn 13 werkgroepen, zoals de Strandwerkgemeenschap en de Kampeergroep. En zes maal per jaar wordt een bijzonder tijdschrift uitgegeven, *Natura*, dat qua inhoud met kop en schouders boven veel natuurtijdschriften uitsteekt. *Natura* is gericht op de meer dan gemiddeld geïnteresseerde natuurliefhebber. Het is een blad waar je artikelen aantreft over

Excursie in het Marieënduin en de Amsterdamse Waterleidingduinen op 4 februari 1923. Links Jan Verwey, derde van links Jac. P. Thijsse, daarnaast met hoed Kees Sipkes (foto: Jan P. Strijbos).

diatomeeën, watervlooien, sluipwespen of blad-mossen. Niet dus een club waar het direct zichtbare of aabare de boventoon voert. Maar uiteraard is er ook veel aandacht voor hogere planten, paddestoelen of vogels.

Het zwaartepunt ligt op de natuurstudie. Voor het natuurbeschermen heb je een ander type mens nodig dan de doorsnee KNNV-er, die vooral in het veld wil zijn om te genieten en te ontdekken. Niettemin leveren veel afdelingen een schat aan onderzoeksinformatie, die gebruikt wordt door RAVON, SOVON en FLO-RON (clubs die natuurgegevens verzamelen van planten, vogels, reptielen etc.) en waarmee de natuurbeschermers hun voordeel kunnen doen.

Uitgeverij

Al vanaf het prille begin heeft de vereniging een eigen uitgeverij. Wie aan natuurstudie doet, wil dit op schrift stellen. Kwalitatief hoogwaardige natuurboeken verschijnen regelmatig ter recensie in DUIN en dat is nog maar een deel van de enorme hoeveelheid boeken die de KNNV in eigen beheer uitgeeft. Het zijn vrijwel allemaal uitgaven die betrekking hebben op Nederland, in tegenstelling tot boeken van andere uitgeverijen die veel werk vertalen. In die nationale insteek zit de kracht van de KNNV-uitgeverij, maar tegelijk ook de beperking en wel in de oplage. Van vogelboeken kun je er makkelijk duizenden doordrukken, maar voor een lokale avifauna van Zuid-Kennemerland kun je nooit meer dan 2000 liefhebbers vinden.

Maar niet alleen voor specialisten heeft de KNNV prachtige boeken. Ook laagdrempelige uitgaven over mussen, vliegenzwammen of hommels zijn een groot succes. De lezer krijgt basiskennis voorgeschoteld over enkele soorten en tevens wordt iedereen in staat gesteld om zijn waarnemingen op te sturen.

En voor de toekomst met multimedia is men bij de uitgeverij niet bang. Natuurlijke liefhebbers blijven boeken kopen, en wie toe is aan een CD-Rommetje over poelen kan hier ook terecht.

Wie meer informatie wil over deze vitale vereniging kan terecht bij het KNNV-bureau, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, 030-2314797 of op www.knnv.nl. De afdeling Haarlem heeft een leuke internetsite op www.knnv.nl/haarlem

Met dank aan Joop Mourik (KNNV-Haarlem), Paul Kemmeren (directeur KNNV-uitgeverij) en Meinte Wildschut (voorzitter landelijke KNNV).

Recent verscheen een prachtig boek over de geschiedenis van de KNNV afdeling Haarlem, getiteld: "De natuur bewonderen en bestuderen, honderd jaar veldbiologie en natuurbehoud in Kennemerland", door J. Mourik en A. Koper. Uitgave De Vrieseborch, Haarlem. Prijs f 47.50.